

# Kuidas arendada Eesti maksusüsteemi konkurentsivõimet?

Viimasel paaril aastal on sageli arutletud teemal, kas Eesti ettevõtlus- ja maksukeskkond on Euroopa ja maailma jaoks atraktiivne, et meelitada siia välisinvesteeringuid ning tarku inimesi. Viimaste järele on riigi strateegiline vajadus eriti kõrge, kuna masstootmise vallas ei suuda Eesti Aasia riikidega pikemas perspektiivis niikuinii konkureerida, mistõttu tuleb arendada pigem teadus-arendustegevuste (ingl k *Research & Development, R&D*) mahukaid ettevõtlussuundi.



**Joel Zernask**  
KPMG Baltics AS  
maksu- ja õigusnõustamise  
valdkonna juht  
tel 6268 791  
jzernask@kpmg.com

Eesti konkurentsivõime diskussioonides on arutletud, kas ettevõtte tulumaksudohustuse edasilükkamine kasumi jaotamise hetkeni on välisinvestorite jaoks atraktiivne olukorras, kus naaberriikides (eriti lõuna-naabritel) kehtib neile harjumuspärane maksusüsteem ning maksumäärgi on sootuks madalam kui Eestis. Selles küsimuses ei nähta üldiselt (vähemalt esialgu) vajadust olulisteks muudatusteks, sest nii Eesti kui ka välisettevõtjatele meie lihtne ja läbipaistev maksusüsteem siiski valdavalt meeldib. Seda kinnitab ka KPMG Internationali poolt tehtud kõikide Euroopa Liidu riikide maksukeskkondade võrdlus, milles Eesti oli viiendal kohal. Hoopis teravam on aga küsimus Eesti tööjõumaksud vallas, mis riigi üldist arengutaset, stabiilsust jt olulisi näitajaid arvestades on küllaltki kõrged. See asjaolu takistab otseselt „Teadmistepõhise Eesti“ visiooni elluviimist. Teadus-arendustegevuseks suutlikud inimesed teavad üldjuhul üsna hästi oma teadmispagasi väärtust. Seda laadi tööjõukulu on aga Eestis tegutsevatel ettevõtjatel väga keeruline kanda, kui riik neid oma strateegilise eesmärgi saavutamisel ei toeta – näiteks maksusoodustuste kaudu.

Nii Eesti kui ka välisettevõtjatele meie lihtne ja läbipaistev tulumaksusüsteem siiski valdavalt meeldib. Hoopis teravam on küsimus Eesti tööjõumaksud vallas, mis riigi üldist arengutaset, stabiilsust jt olulisi näitajaid arvestades on küllaltki kõrged.

## **Milliste maksumeetmetega saaks edendada teadus-arengutegevust?**

Maksusoodustuste ja nende võimalike mõjude selgitamiseks tellis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium riigihanke korras uuringu „Teadus-arendustegevust ja innovatsiooni soosivate maksumeetmete analüüs“, mille teostas KPMG koos Poliitikauuringute Keskusega PRAXIS. Uuringu eesmärk oli leida rahvusvahelise praktika ja loova mõtlemise toel maksumeetmeid, mis võiksid aidata arendada Eestis teadus-arendustegevusi ja meelitada siia R&D välisinvesteeringuid. Samuti püüti määratleda nende meetmete mõju ettevõtluskeskkonnale, riigi-

eelarvele, tööhõivele ja ühiskonnale. Maksumeetmetelt oodatav tulem on ühiskonna reaalne heaolu tõus, mitte pelgalt Eesti upitamine erinevates ettevõtlus- või maksukeskkondade edetabelites.

Tuleb märkida, et üsna töö alguses sai meile selgeks kaks tõsiasja – esiteks näitavad rahvusvahelised uuringud, et R&D asukoha valikul on peamised kriteeriumid turu suurus, R&D töötajate kvaliteet, töäjõuturu paindlikkus, teadusasutuste kvaliteet, õiguslik keskkond jms. Uuringutest ei selgu, et R&D maksumeetmed avaldaksid rahvusvahelistele korporatsioonidele mõju R&D tegevuse asukoha valikul. Puuduvad ka tõendid selle kohta, et kõrgete R&D näitajatega riikidesse oleksid asjaomased maksumeetmed R&D tegevust juurde meelitanud või selle arengut oluliselt tagant tõuganud. Sellegipoolest toob osa uuringutest välja selle, et üleüldine ettevõtte maksukoormus (sh kontserni tasandil) võib rahvusvaheliste korporatsioonide R&D tegevuse asukohavalikut mõjutada. Samuti ei ole maailmas R&D maksumeetmete mõju üksikmeetmete tasandil pea kuskil analüüsitud: kõigis kättesaadavates uuringutes on vaadeldud R&D maksumeetmeid kogupaketis, mis aga ei oleks meie ebatraditsioonilise tulumaksusüsteemi tõttu Eestis rakendatav ja võrreldav.

### **Ideid tulumaksu- ja palgamaksu-meetmeteks**

Uuringu käigus töötasime välja seitse R&D maksumeedet, mida Eestis võiks rakendada – kolm neist puudutavad ettevõtte tulumaksu ning neli palgamaksusid. Ettevõtte tulumaksu osas võiks meie hinnangul olemasoleva tulumaksusüsteemi pakutavaid võimalusi arendada dividendide tulumaksuvabastusega vastavalt kindla perioodi jooksul lisandunud R&D töötajate arvule (nt iga lisandunud R&D töötaja arvelt vähendatakse tulumaksubaasi 300 000 krooni võrra).

Dividendide tulumaksuvabastust võiks ka kohaldada vastavalt ettevõtte poolt tehtud R&D kulutustele (nt vähendatakse tulumaksubaasi 10% ulatuses ettevõtte tehtud R&D kulutustest, seades mahaarvamise laeks 30% maksubaasist). Lisaks sellele usume, et mis tahes maksumeetmele lisaks võiks Eestis rakendada patentidelt teenitud tulu vabastamist tulumaksust 80% ulatuses. Ettevõtte tulumaksu puudutavad meetmed on suunatud R&D töötajate arvu suurendamisele, ettevõtetepoolsete R&D kulutuste suurendamisele ja reaalse töötulemi (nt patentid) väljatöötamisele. Sellised meetmed soosivad aga ainult erasektorit ja kasumlikke ettevõtteid. Nende meetmete üldiseks negatiivseks aspektiks on see, et need ei mõjuta alustavaid ettevõtteid, kes kasumit veel ei teeni.

Palgamaksumeetmed on aga laialdasemalt rakendatavad ning neil on selgelt tuntav mõju nii avaliku- kui ka erasektori töötajatele ning R&D töötajatele. Meetmete eesmärk on samuti R&D töötajate arvu ja tegevuste kasv, kuid palgamaksumeetmed mõjutavad otsesemalt investeringuid inimestesse ja aitavad ka alustamisjärgus mittekasumlikke ettevõtjaid. Meie hinnangul võiks Eesti palgamaksuregulatsiooni arendada näiteks R&D töötajate tulumaksu alandamisega 10%-le. Seda võib teha kas maksumäära alandamisena (et soodustada pigem töötaja netopalgatõusu) või töötajale antava võimalusena taotleda perioodiliselt riigilt tagasi see osa R&D töötajate palkadelt kinni peetud tulumaksust, mis ületab 10% (et soodustada pigem ettevõtjate R&D projektide jätkusuutlikkust). Samuti tasub meie arvates kaaluda R&D töötajate palkadelt arvestatava sotsiaalmaksu määra langetamist 33%-lt 15%-le või maksumäära alandamise alternatiivina lae kehtestamist R&D töötajate palkadelt makstava sotsiaalmaksu absoluutväärtusele (nt 300–500 eurot kuus). Lisaks

eelmainituile oleks meie hinnangul perspektiivikas kehtestada välisriigist imporditud R&D töötajate palkade sotsiaalmaksule lagi 1000 eurot kuus kolmeks aastaks. Palgamaksumeetmed mõjutavad otsesemalt riigi regionaal- ja sotsiaalpoliitikat: füüsilise isiku tulumaks on kohalike omavalitsuste põhiline tuluallikas ning sotsiaalmaks mõjutab nii riikliku sotsiaalsüsteemi toimimist kui ka töötaja enda pensioni. Seetõttu peab riik palgamaksumeetmete kehtestamisel arvestama võimaliku kompensatsioonivajadusega. Palgamaksumeetmeid on riigile kõige väiksem rahaline mõju imporditud R&D töötajate sotsiaalmaksulael, kuna sellest meetmest kasusaajate ring on eeldatavalt üsna väike ning üldjuhul tarbivad sellised töötajad sotsiaalhüvitisi märkimisväärselt väikemas määras, kui on nende tasudelt makstav sotsiaalmaks. Samas aga soodustab see meede R&D teadmiste impordi, mis on teadusarendustegevuste arendamiseks elulise tähtsusega.

### **Palgamaksumeetmed on laialdasemalt rakendatavad ning neil on selgelt tuntav mõju nii avaliku- kui ka erasektori töötajatele ning R&D töötajatele.**

Eesti tagasihoidliku mastaabi ja R&D töötajate vähesuse tõttu ei ole ükski meede tõenäoliselt üksikuna võttes kulutõhus. Kasumi- ja palgamaksumeetmete ühendamisel ja kombineerimisel otsetoetustega on aga võimalik Eesti ettevõtluskeskkonda märkimisväärselt parandada ning luua Eesti ettevõtjatele täiendavaid võimalusi kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu palgamiseks ja R&D kulutuste suurendamiseks. See oleks suur samm nii Eesti ettevõtja rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamisel kui ka „Teadmispõhise Eesti” strateegia elluviimisel riiklikul tasandil. •